

ПРАГМАТИЧКИ ИСТРАЖУВАЊА

УРЕДНИЦИ
МАРИЈА КУСЕВСКА и БИЛЈАНА ИВАНОВСКА

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
2021

Уредници

Марија Кусевска и Билјана Ивановска
ПРАГМАТИЧКИ ИСТРАЖУВАЊА

Рецензенти

Нина Даскаловска
Драгана Кузмановска

Лектор

Марија Соколова

Техничко уредување

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Слика на корица

„Talk“ (Разговор) од Matus Laslofi/Flickr, CC BY-SA
<https://www.flickr.com/search/?text=Talk>

Издавач

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Објавено во е-библиотека

<https://e-lib.ugd.edu.mk>

DOI: <https://www.doi.org/10.46763/9786082448039>

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

81-11(082)

81'27:316.77(082)

ПРАГМАТИЧКИ истражувања [Електронски извор] / уредници Марија Кусевска и Билјана Ивановска. - Текст во PDF формат, содржи 260 стр., илустр. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", 2021

Начин на пристапување (URL): <https://e-lib.ugd.edu.mk/988>. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 18.05.2021. - Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-803-9

а) Лингвистика -- Прагматика -- Зборници б) Употреба на јазикот -- Комуникациски цели -- Зборници

COBISS.MK-ID 53919749

Уредници
Марија Кусевска и Билјана Ивановска

ПРАГМАТИЧКИ ИСТРАЖУВАЊА

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
2021

СОДРЖИНА

ВОВЕД..... I

I ГОВОРНИ ЧИНОВИ

1 КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА НА СТРАТЕГИИТЕ ЗА ИЗВИНУВАЊЕ ВО
АНГЛИСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК..... 1

Ана Коцева

2 УСВОЈУВАЊЕ НА ГОВОРНИОТ ЧИН ИЗВИНУВАЊЕ ОД СТРАНА НА
МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК..... 19

Сандра Донеvsка

3 ГОВОРНИОТ ЧИН ОДБИВАЊЕ БАРАЊЕ КАЈ СТУДЕНТИТЕ ОД ГРУПАТА ЗА
ТУРСКИ ЈАЗИК И КНИЖЕВНОСТ..... 37

Марија Леонтиќ и Деспина Минова

4 МЕЃУЈАЗИКОТ НА МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ НА ГЕРМАНСКИ КАКО
СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО МАКЕДОНСКИОТ КОРПУС НА МЕЃУЈАЗИК (МАКОР) 53

Билјана Ивановска

5 ИЗРАЗУВАЊЕ СОЧУВСТВО НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК НА СОЦИЈАЛНАТА МРЕЖА
ФЕЈСБУК..... 73

Силвана Нешковска и Виолета Јанушева

II МОДИФИКАЦИЈА НА ИСКАЗИТЕ

6 МОДИФИКАЦИЈА НА ИСКАЗИТЕ ВО ГОВОРОТ НА МАКЕДОНСКИТЕ
ИЗУЧУВАЧИ НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК..... 93

Марија Кусевска

7 ПРАГМАТИЧКИ УСЛОВНИ РЕЧЕНИЦИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК..... 115

Елени Бужаровска

III АНАЛИЗА НА ЈАВЕН ГОВОР И МЕДИУМИ

8 ДИСКУРСНАТА ДИНАМИКА НА ЕДНА ФОРУМСКА ДИСКУСИЈА 135

Лилјана Митковска и Февзудина Сарачевиќ

9 ГОВОРОТ НА ПОЛИТИЧАРИТЕ ВО ПОЛИТИЧКИТЕ КАМПАЊИ: ФУНКЦИОНАЛЕН МЕТАДИСКУРСЕН ПРИСТАП ДО МАРКЕРИТЕ КОИ УПАТУВААТ НА АВТОРОТ И ВКЛУЧУВАЧКИТЕ МАРКЕРИ ВО ТЕЛЕВИЗИСКИТЕ ПРЕТСЕДАТЕЛСКИ ДЕБАТИ.....	157
---	-----

Зорица Трајкова

10 ПОЛИТИЧКИОТ ДИСКУРС НИЗ ПРИЗМАТА НА КРИТИЧКАТА ДИСКУРСНА АНАЛИЗА	177
--	-----

Силвана Нешковска

III ТЕМИ ПОВРЗАНИ СО ДРУГИ ЛИНГВИСТИЧКИ ДИСЦИПЛИНИ

11 ИСТАКНУВАЊЕ НА СТАТУСНА СУПЕРИОРНОСТ ПРЕКУ ИНДИРЕКТНИ ЈАЗИЧНИ СРЕДСТВА: ПРИНЦИПОТ НА НЕОБИЧНОСТ ВО ПРИМЕРИ ОД АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	195
---	-----

Димитар Христовски

12 ГОСПОЃО И ГОСПОДИНЕ КАКО УЧТИВИ АПЕЛАТИВИ ЗА НЕПОЗНАТИ ЛИЦА	221
---	-----

Марија Арсенкова

13 ДИСКУРЗИВНИ СТРАТЕГИИ И ТЕХНИКИ И НИВНИТЕ ФУНКЦИИ ПРИ АНАЛИЗА НА АВТОБИОГРАФСКА КНИЖЕВНОСТ НА МИГРАНТИТЕ ВО ИТАЛИЈА	243
---	-----

Јована Караникиќ Јосимовска

ВОВЕД

Реализацијата на книгата „Прагматички истражувања“ е резултат на постепено, но сигурно зголемување на интересот кон прагматиката во нашата земја. Првите прагматички истражувања на наше тло беа поврзани со говорните чинови. Потоа полка се прошируваа на други теми како: учтивоста, директноста и индиректноста, убедувањето, интерперсоналната комуникација, прагматичката компетенција, интеркултурната прагматика и критичката прагматика/критичката анализа на дискурсот. Бројот на истражувањата се зголемува, но пристапот до нив сè уште е недоволен. Како припадници на академската заедница, авторите на поглавјата во оваа книга сметаат дека наша задача не е само да истражуваме туку и да ги направиме истражувањата потранспарентни и подостапни. Целта на оваа книга е токму тоа – да даде преглед на некои прагматички истражувања во нашата земја со цел да ги претстави темите и методите на истражување кои се актуелни денес. Се надеваме дека тие ќе го пренесат ентузијазмот на авторите за прагматичките теми и ќе ги поттикнат македонските лингвисти на нови истражувања од оваа област.

Нашата цел при составувањето на книгата беше таа да биде корисна за сите припадници на академската заедница кои се занимаваат или се интересираат за употреба на јазиците за комуникациски цели: наставниците и истражувачите на филолошките факултети и институтите за јазици, студентите од прв, втор и трет циклус на филолошките факултети, како и наставниците по јазици во училиштата. Особено ни беше важно да овозможиме пристап кон сите оние за кои прагматиката е предизвик, без разлика на јазикот со кој се занимаваат. Еден од проблемите со кои прагматичарите се соочуваат е и терминологијата. Се надеваме дека оваа книга ќе помогне и во тој поглед.

Во понатамошниот тек на овој дел ќе ја дефинираме прагматиката, ќе наведеме некои теми со кои таа се занимава и ќе ги претставиме темите застапени во оваа книга.

1 Дефинирање на прагматиката

Предмет на прагматиката е како луѓето го користат јазикот за комуникациски цели. Лич ја дефинира прагматиката како „наука за значењето во говорните ситуации“ (Leech, 1983, стр. 6). Оттука, прагматиката се занимава со говорителите и со нивните соговорници, контекстот во кој се остваруваат

исказите, целта со која тие се продуцираат и говорните чинови во кои се произведени. Добро позната е и дефиницијата на Дејвид Кристал дека

прагматиката е наука за јазикот од гледна точка на неговите корисници, особено во поглед на јазичните средства што тие ги избираат, ограничувањата со кои се среќаваат при користењето на јазикот во интеракцијата и влијанието на јазичните средства кои тие ги употребиле врз другите учесници во тој комуникациски чин. (Crystal, 1985, стр. 240)

На крај, би сакале да ја наведеме и дефиницијата на Меј дека „предмет на прагматиката е употребата на јазикот во процесот на комуникација според правилата кои ги налагаат условите во општеството“ (Meu, 2004, стр. 6). Оваа дефиниција опфаќа две прашања: како говорителите го „изразуваат значењето на она што го велат“ и „како го велат она што сакаат да го изразат“. Додека семантиката се занимава со значењето воопшто, прагматиката се занимава со значењето во конкретен контекст. Основен принцип во семантиката е принципот на вистинитост. Во прагматиката, важна е намерата со која исказот е изговорен. Намерата на говорителот придонесува кон значењето на исказот, а разбирањето на исказот зависи од ситуациониот контекст и заедничкото знаење на соговорниците.

Учесниците во комуникацијата ги формулираат своите искази според очекувањата определени со контекстот. Тие користат јазични средства, форми на организација на дискурсот и стилови кои и други лица во тоа општество ги користеле и кои станале конвенционални средства за изразување во таков контекст. Контекстот е важен од прагматичка гледна точка бидејќи овозможува користење на јазичните средства без нивно постојано повторување и без бесконечно повторување на сите детали поврзани со ситуацијата. Контекстот, физичкиот и јазичниот, и заедничкото знаење му овозможуваат на говорителот на имплицитен начин да го изразува значењето, а на соговорникот правилно да ги толкува исказите на говорителот.

2 Теми во прагматиката

Хуанг (Huang, 2017) ги дели темите со кои се занимава прагматиката во три големи групи: когнитивни, општествени и/или културни и оние кои не се јасно ориентирани кон едната или кон другата група.

2.1 Когнитивни теми

Во првата група спаѓа *когнитивната прагматика*, а нејзин типичен пример е теоријата на релевантност (Sperber & Wilson, 1995; Wilson & Sperber, 2012). Друг карактеристичен пример претставува когнитивната прагматика на Бара (Baga, 2020) која почива врз логиката и која емпириски се докажува преку експериментални и клинички податоци. Авторот тврди дека комуникацијата е кооперативна активност во која соговорниците свесно и намерно го

конструираат значењето во нивната интеракција. Ја опишува и стандардната и нестандардната комуникација (која опфаќа залажување, иронија и имагинарни изјави). Когнитивните прагматички теории се поврзуваат со невронауката и се применуваат при истражување на прагматичкиот развој кај децата, намалувањето на комуникациските способности поради разни оштетувања на мозокот, како и кај болните од Алцхајмерова болест. Други когнитивни теми се занимаваат со скаларната импликатура, контекстуалната и другите видови импликатури, соодветните услови за остварување на говорните чинови, референцијалноста, метафората и врската меѓу семантиката и прагматиката.

Но, она што е многу значајно за нас, во оваа група спаѓаат и темите поврзани со *прагматиката на меѓујазикот*. Терминот ‘меѓујазик’ се однесува на јазикот кој изучувачите го конструираат при усвојувањето на странскиот јазик кој го изучуваат. Тој содржи карактеристики и на мајчиниот јазик на изучувачите и на странскиот јазик. Прагматиката на меѓујазикот е поврзана и со прагматиката и со науката за усвојување втор јазик. Најчести теми кои се истражуваат во оваа област се: свесноста за прагматичките карактеристики, прагматички трансфер, стекнување прагматичка компетенција, формулирање и продуцирање на говорните чинови и врската помеѓу граматичкиот и прагматичкиот развој кај изучувачите на странски јазици.

2.2 Општествени и/или културни теми

Во оваа категорија спаѓаат пред сè теми поврзани со социопрагматиката, културата, меѓукултурната и интеркултурната прагматика, како и еден дел на прагматиката на меѓујазикот. Тука спаѓаат и теми поврзани со институционалната и интерперсоналната комуникација, како и конверзациската анализа.

Најчесто обработувана тема е учтивоста. Многумина учтивоста ја поистоветуваат со формалноста. Впрочем, учтивоста се однесува на формите на комуникација прифатливи за припадниците на едно конкретно општество. Основен е концептот за *лицето* (face), изведен врз основа на Гофмановиот термин *работа на лицето* (facework) и англискиот народен термин кој го поврзува лицето со посрамување или понижување, губење на лицето (Goffman, 1967). Бидејќи лицето може да биде повредено и лесно може да се изгуби или да му се наштети, и бидејќи секој е свесен за потребите на лицето на другиот, соговорниците се трудат да соработуваат за да не му наштетат на лицето на другиот. Во тој процес на комуникација, говорителите ги модифицираат своите искази, правејќи ги подиректни или поиндиректни. При декодирање на индиректните говорни чинови, на слушателот му е потребен поголем когнитивен напор да го открие вистинското значење на исказот.

Колку и да има недостатоци, моделот на учтивост на Браун и Левинсон (Brown & Levinson, 1987) и денес е највлијателен при истражување на

учтивоста. Сепак, некои лингвисти го критикуваат поради доминантно лингвистичкиот приод и претендирањето да се наметне како универзален (Кусевска и Бужаровска, 2020). Како негова алтернатива најчесто се наведува општествениот модел на Ватс (Watts, 2003). Ватс зборува за два вида учтивост: учтивост₁ и учтивост₂. Учтивост₁ се однесува на вообичаениот начин на опишување на нечие однесување: говорителот покажува почит, им помага на другите, го одржува дадениот збор, им дава предност на другите. Тука влегуваат и начините на обраќање, конвенционалните изрази (*Благодарам; Извинете; Ве молам*), како и други јазични средства со кои се ублажуваат изразите. Терминот учтивост₂, пак, е технички термин кој лингвистите го користат во своите теориски објаснувања.

За разлика од големиот интерес за учтивоста, интересот за неучтивоста е нова појава која датира од 1998 година која беше наречена ‘година на неучтивоста’ (Huang, 2017). Неучтивоста претставува однесување кое го загрозува лицето. Некои сметаат дека говорителите намерно ја креираат и соговорниците ја разбираат како таква. Други, пак, сметаат дека неучтивоста не се формира намерно и свесно. Ако постои намерно однесување во тој правец, тогаш станува збор за грубо однесување (Bousfield, 2008; Terkourafi, 2012, во Huang, 2017). Ваквите разлики покажуваат дека истражувањата на неучтивоста сè уште се на својот почеток и дека има многу прашања на кои треба да се одговори.

Во оваа група спаѓаат многу социопрагматички теми како употребата на деиктичките средства за лице, конвенционалните средства за формулирање на говорните чинови, влијанието на општествените фактори, конверзациските максими и нивното пречекорување и многу други теми поврзани со општеството. Тука спаѓаат и теми поврзани со она што се нарекува критичка прагматика (Meu, 2001). Критичката прагматика е поврзана со критичката анализа на дискурсот. Како и во критичката анализа на дискурсот, акцентот во критичката прагматика е на односот меѓу јазикот и општествената моќ и меѓу јазикот и идеологијата.

На крај, мораме да ги споменеме и меѓукултурната (cross-cultural pragmatics) и интеркултурната прагматика (intercultural pragmatics). Иако звучат слично, термините ‘меѓукултурна прагматика’ и ‘интеркултурна прагматика’ означуваат различни работи. Меѓукултурната прагматика ја истражува реализацијата на исти јазични појави во различни култури: одредени говорни чинови, учтивост, директност и индиректност, конверзациска организација и сл. Фокусот е на внатрекултурната комуникација, на тоа како изворните говорители на тој јазик комуницираат помеѓу себе. Овие појави се разгледуваат во секоја култура одделно и потоа се споредуваат. Меѓукултурната прагматика е контрастивна прагматика и ги опишува сличностите и разликите во јазичната комуникација меѓу две или повеќе културни заедници (Кусевска и Бужаровска, 2020). Тесно поврзана со меѓукултурната прагматика е прагматиката на

меѓујазикот, која веќе ја спомнавме во когнитивната група. Таа истражува како изучувачите на втор/странски јазик ги применуваат неговите норми во процесот на комуникација за да произведуваат искази соодветни за дадениот контекст како и нивната способност правилно да ги интерпретираат исказите на другите.

За разлика од меѓукултурната прагматика, интеркултурната прагматика го истражува процесот на комуникација помеѓу учесници од различни културни средини, кои имаат различен мајчин јазик, но во моментот комуницираат на некој заеднички јазик (*lingua franca*). Интеркултурната прагматика ги разгледува појавите кои произлегуваат од комуникациските ситуации во кои се испреплетуваат различни културни норми, очекувања, претпоставки и искуства.

2.3 Други теми

Во оваа група би сакале да ги споменеме *корпусната прагматика* и *литературната прагматика* бидејќи сметаме дека и тие се значајни за истражувањата во оваа книга. Јазичните корпуси претставуваат збирки на говорен или пишан јазик, кои може да се пребаруваат електронски. Корпусната прагматика претставува истражување на употребата на јазикот врз основа на анализа на корпуси. Постојат многу јазични корпуси: еднојазични, двојазични, паралелни, корпуси на меѓујазик. Значајни се бидејќи во нив е собран голем материјал кој може лесно да се пребарува со различни алатки, што ги прави добиените резултати повалидни. Се користат и за анализа на формата и на функцијата на јазичните средства и можат да бидат база и за квантитативни и за квалитативни истражувања. Во нашата земја, за жал, интересот за креирање јазични корпуси и корпусни истражувања е на самиот почеток. Во 2010 г. беше создаден Македонскиот корпус на англискиот меѓујазик (МКАМ) на ФОН Универзитетот (Митковска, Кусевска и Бужаровска, 2013), кој, за жал, сега е изгубен од технички причини. Втор обид за креирање ваков корпус е направен во 2018 г. Како заеднички проект на Филолошкиот факултет и Факултетот за информатика при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, креиран е Македонскиот корпус на меѓујазик (МАКОР) достапен на <https://ff-korpus.zabava.mk/>. Корпусот е направен со цел да се создаде база на меѓујазик на македонските изучувачи на англискиот и на германскиот јазик која понатаму би се користела за истражувачки и наставни цели.

Литературната прагматика претставува домен во кој се вкрстуваат прагматиката и теоријата на литературата. Таа ја истражува употребата на јазичните форми во литературните текстови и односот меѓу авторот, текстот и читателите од прагматичка перспектива. Литературната прагматика користи различни прагматички приоди, во зависност од целта на истражувањето: теоријата за говорните чиновни, конверзациска импликација, теориите на

учтивост и релевантност, конверзациската анализа и др. Тие се користат да се анализира јазикот на индивидуални текстови за да се истражи на кој начин авторот го креира и го пренесува значењето, да се анализира како ликовите комуницираат и како авторот комуницира со читачката публика.

3 Опис на книгата

Книгата „Прагматички истражувања“ опфаќа тринаесет поглавја. Во зависност од темата што ја обработуваат, тие се обединуваат во неколку групи: говорни чинови, модификација на исказите, анализа на јавен говор и медиуми и теми поврзани со други лингвистички дисциплини (семантика, социолингвистика, анализа на дискурс). Статиите се базираат на различни типови истражувања: еднојазични, контрастивни и истражувања на меѓујазик. Во сите случаи користени се автентични материјали од јазични корпуси, медиуми и форуми, како и од литературни дела.

Групата за говорните чинови се состои од пет поглавја: две се во врска со англискиот јазик, едно се однесува на турскиот јазик, едно на германскиот и едно на македонскиот јазик. Истражувањето на Ана Коцева во поглавје 1 претставува контрастивна анализа на стратегиите за извинување во англискиот и во македонскиот јазик. Направено е врз основа на материјал собран преку онлајн прашалник поставен на Google forms, а квантитативната анализа е направена со софтверски пакет за статистичка анализа во општествените науки и независен Т-тест. Во поглавје 2, Сандра Донева исто така го истражува говорниот чин на извинување, но во меѓујазикот на македонските изучувачи на англискиот јазик. Во ова истражување, реализацијата на говорниот чин извинување се анализира од два аспекта: нивото на познавање на англискиот јазик на изучувачите и зависноста од дадената ситуација, т.е. односот меѓу соговорниците во поглед на нивното општествено растојание, моќ и тежина на прекршокот. Говорните чинови во меѓујазикот на македонските изучувачи на странски јазици се разгледуваат и во поглавје 3 и во поглавје 4. Во поглавје 3, Марија Леонтиќ и Деспина Минова анализираат како студентите по турски јазик на Филолошкиот факултет во Штип го реализираат одбивањето барање во турскиот јазик. Материјалот за анализа беше собран преку игри по улоги (дијалози), а беше анализиран според Блум-Кулка и др. (Blum-Kulka, S., House, J., & Kasper, G., 1989). Предмет на истражување на поглавје 4 е меѓујазикот на македонските изучувачи на германскиот јазик. Во него Билјана Ивановска ги промовира корпусните истражувања на меѓујазик со посебен осврт на формите на поздравување и обраќање во германскиот јазик и како македонските изучувачи ги користат. Анализата е направена врз основа на поткорпусот на германски меѓујазик во Македонскиот корпус на меѓујазик (МАКОР). Во поглавје 5 фокусот е на изразување сочувство во македонскиот јазик. Во него, Силвана Нешковска и Виолета Јанушева анализираат како корисниците на Фејсбук изразуваат сочувство во врска со смртта на познатата српска

авангардна писателка, Исидора Бјелица. Истражувачкиот корпус се состои од 200 коментари постирани на оваа социјална мрежа анализирани со методи на квантитативна и квалитативна анализа.

Вториот дел содржи две поглавја поврзани со модификација на исказите. Во поглавје 6, Марија Кусевска истражува како македонските изучувачи на англиски јазик на повисоките нивоа вршат модификација на исказите. Истражувањето е направено врз основа на поткорпусот на англиски меѓујазик во МАКОР, а рамката за анализа ги опфаќа средствата за оградување во врска со пропозицијата, средствата за изразување несигурност во врска со можноста на пропозицијата и средствата за градење на интерперсоналните односи. Во поглавје 7, Елени Бужаровска ги објаснува функциите на прагматичките кондиционали во македонски јазик. Посебен акцент се става на *ако*-изразите во псевдокондиционалите бидејќи тие се одликуваат со нагласена дискурсна функција на чие значење влијае видот на говорниот чин, контекстот и интерперсоналните односи меѓу соговорниците. За таа цел анализирани се примери на прагматички кондиционални реченици преземени од интернет и од збирки раскази напишани од помлади македонски автори.

Третиот дел се состои од три истражувања од областа на критичката прагматика/ критичка анализа на дискурс кои го анализираат политичкиот говор и говорот на форумите. Во поглавје 8, Лилјана Митковска и Февзудина Сарачевиќ анализираат една дискусија на тема „Поврзаност на коронавирусот со 5G мрежата“ поставена на форумот Фемина. Основната цел на истражувањето е да се испита динамиката на комуникацијата преку интерактивни форуми во дискусија од типот „Искажување мислење“. Притоа анализираат како се одвива расправата, какви релации (групи и подгрупи) се создаваат, како се искажува припадност кон групата, со каков емоционален тон се обраќаат учесниците и колкава е застапеноста на учтивото и неучтивото однесување. Поголавје 9 и поглавје 10 претставуваат анализа на политички дискурс. Во поглавје 9, Зорица Трајкова се фокусира на последната дебата меѓу македонските кандидати за претседател, Стево Пендаровски и Гордана Силјановска-Давкова (одржана на телевизијата 24 вести на 03.05.2019) и последната дебата помеѓу американските кандидати за претседател, Џо Бајден и Доналд Трамп (одржана на Belmont University, Nashville, Tennessee на 22.10.2020). Нејзина цел е да ја анализира употребата на маркерите кои упатуваат на авторот и вклучувачките маркери, како и дискурските функции кои се изразуваат со нив во политичките телевизиски дебати. Резултатите од анализата ги потврдуваат поставените хипотези на трудот и јасно укажуваат на разликите во употребата на маркерите и дискурските функции изразени со нив од страна на политичарите и од двете земји, како и помеѓу победниците и оние кои ги изгубија изборите. Очигледно е и нивното влијание врз градењето на кредибилитет и воспоставувањето на соодветен однос со гласачкото тело. Во поглавје 10, пак, Силвана Нешковска дава преглед на повеќе јазични одлики на

политичкиот дискурс, почнувајќи од лексиката (употребена со позитивна и негативна конотација); синтаксичката структура на исказите (типови реченици, збороред и сл.); присуството на стилските фигури (метафора, иронија, персонификација, хипербола и сл.); па сè до јазичните стратегии за изразување неучтивост и говор на омраза. Всушност, трудот нуди преглед на сознанија и резултати до кои дошла авторката во рамките на повеќе одделни истражувања на политичкиот дискурс генериран од актуелни домашни и странски политичари, и тоа во три типа ситуациски контексти: кога политичките субјекти се обидуваат да дојдат на власт, кога се на власт и кога ја напуштаат политичката функција.

Во четвртиот дел сместени се три поглавја кои укажуваат на поврзаноста на прагматиката со други лингвистички дисциплини. Поглавје 11 укажува на поврзаноста со семантиката, поглавје 12 на поврзаноста со социолингвистиката, а поглавје 13 со литературата и анализата на дискурс. Во поглавје 11, Димитар Христовски се осврнува на индиректните средства за истакнување статусна супериорност кај кои се забележува тенденција на прагматичко издвојување на семантичкиот референт од секојдневниот говор. Статусната супериорност е пренесена преку имплицитната концептуална метафора ‘надредениот е необичен’. Принципот на необичност го проследува преку појавите како номинална елипса, семантичка титуларна концептуализација, лексичка алтернација и заменска маркираност. Овој феномен е проследен во трите функции на јазикот: во идејната функција, во форма на имплицитната структурална метафора, во интерперсоналната функција, како нејзин прагматички ефект, и во текстуалната функција, преку јазичните средства со кои се реализира во јазикот. Во поглавје 12, Марија Арсенкова ја истражува употребата на обраќањата *госпоѓо* и *господине* во современиот македонски јазик. За собирање на истражувачкиот материјал користен е прашалник со четири ситуации на обраќање што се разликуваат по две димензии, т.н. ситуациски фактори: говорниот чин или комуникациската цел (молба наспроти барање) и формалноста на контекстот (формален наспроти неформален). Истражувањето покажува дека *госпоѓо* и *господине* се учтиви, а не неутрални апелативи за непознати лица, но и дека може да имаат дополнително прагматичко значење (прекор и иронија). Во поглавје 13, Јована Караниќиќ Јосимовска ја истражува категоризацијата и конструкцијата на идентитетот преку јазични елементи во италијанската мигрантска книжевност. Анализирани се три автобиографии на африкански автори во кои се издвојуваат текстуални и јазични елементи преку кои доаѓа до израз „мигрантот“ како категорија на припадност и нејзините поткатегории. Анализата покажува дека авторите на особен начин прибегнуваат кон одредени дискурзивни техники и стратегии во моментите кога доаѓа до израз нивниот идентитет, кој станува предмет на дискусија, конфликт или е ставен под знак прашање од страна на други ликови вклучени во нарацијата. Во овој труд се земени предвид:

префрлање од еден на друг јазичен код (*code-switching*), цитирање, односно, пренесување на говор (*speech quotation*) и усогласување на значење (*negotiation of meaning*).

Користена литература

На латиница

- Bara, B. G. (2020). *Cognitive pragmatics. Mental processes of communication*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Blum-Kulka, S., House, J., & Kasper, G. (1989). *Cross-cultural pragmatics: requests and apologies*. Norwood: Ablex Publishing Corporation.
- Brown, P., & Levinson, S. ([1978] 1987). *Politeness. Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (1985). *A dictionary of linguistics and phonetics. 2nd edition*. New York: Basil Blackwell.
- Goffman, E. (1967). On face-work: an analysis of ritual elements in social interaction. Во E. Goffman, *Interactional Ritual: Essays on face-to-face behaviour* (стр. 5-45). New York: Penguin Books, Ltd.
- Grice, H. P. (1975). Logic and conversation. Во P. Cole, & J. Morgan, *Syntax and semantics: Speech acts. Volume 3* (стр. 41-58). New York: Academic Press.
- Huang, Y. (2017). *The Oxford Handbook of Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.
- Leech, G. (1983). *Principles of pragmatics*. London: Longman.
- Mey, L. J. (2001). *Pragmatics*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Sperber, D., & Wilson, D. (1995). *Relevance: Communication and Cognition*. Oxford: Blackwell.
- Watts, R. J. (2003). *Politeness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wilson, D., & Sperber, D. (2012). *Meaning and relevance*. Cambridge: Cambridge University Press.

На кирилица

- Кусевска, М., & Бужаровска, Е. (2020). *Прагматика. Јазик и комуникација*. Скопје: Арс Ламина.